

O politickej slobode

O slobode sa často uvažuje v rámci politickej filozofie. Tieto reflexie však nie sú také jednoduché a jasné, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Ak sa na danú problematiku pozrieme z hľadiska dejín politického myslenia, tak významný medzník predstavujú myšlienky novovekých politických filozofov. Tí si totiž začali klásť otázku o možnosti existencie takého typu slobody človeka, ktorý by mal byť ochránený pred zásahmi zo strany vládcov. Pozitívna odpoveď na túto otázku sa stala kardinálnym prvkom dominantnej politickej ideológie našich čias – liberalizmu. Liberálni politickí filozofi obhajujú ideu slobody jednotlivca, sú presvedčení, že všetci občania majú právo na slobodu. Niektorí súčasní predstavitelia tejto politickej ideológie dokonca tvrdia, že sloboda individua má mať prioritu pred všetkými ostatnými politickými hodnotami. Nie len politickí filozofi, ktorí sa hlásia k liberalizmu, si však zároveň uvedomujú, že individuálna sloboda nie je absolútna, štát je totiž oprávnený v rámci svojich výkonných právomocí limitovať individuálnu slobodu. Otázne je vymedzovanie hraníc medzi zásahmi zo strany predstaviteľov štátu a zachovaním čo najväčšej miery individuálnej slobody občanov tohto štátu. Diskusie o slobode v politickej teórii i praxi často nastávajú nielen pri precizovaní týchto demarkačných línií, ale aj pri formulovaní jasne určených dôvodov obmedzenia individuálnych slobôd. Polemiky vznikajú aj vtedy, keď slobody jednej osoby alebo skupiny narazia na protichodné nároky na slobody inej osoby alebo skupiny. Závažnosť a intenzita týchto kontroverzií poukazuje na skutočnosť, že je nesmierne komplikované vymedziť exaktné hranice medzi slobodou jednej osoby a slobodou inej osoby. V moderných demokratických, slobodných štátoch majú slobody rôznych jednotlivcov alebo skupín tendenciu ku konfliktu, kontroverziám, nezhodám i súdnym a politickým konfliktom. Politickú slobodu je teda možné chápať ako proces negociácie medzi rôznymi jednotlivcami, skupinami a záujmovými združeniami, ktoré sa uskutočňujú v priebehu spoločenského vývoja v konkrétnom štáte.

V troch štúdiách publikovaných v aktuálnom čísle *Filozofie* si ich autori kladú za cieľ predstaviť problematiku rôznych reflexií súčasného chápania politickej slobody.

Tatiana Sedová rozvíja problematiku slobody ako politickej hodnoty, jej vzťah k takzvanej reflexívnej slobode a jej dvom historickým podobám: slobode ako autonómii a slobode ako autentickosti. Najskôr skúma otázku, či problematika slobody

patri do oblasti skúmania metafyziky alebo politickej filozofie. V ďalšej časti na pozadí sumarizácie Honnethových úvah o reflexívnej, negatívnej a sociálnej slobode a jej historických protagonistoch tematizuje ideu negatívnej slobody ako jadra liberálnej koncepcie spravodlivosti. Autorka zdôrazňuje slabé miesta a neschopnosť liberálnej predstavy o slobode a spravodlivosti riešiť hlavne problém osôb s postihnutím, globálnu spravodlivosť a otázky spojené s druhovou špecifickosťou.

Cieľom štúdie Ulricha Wollnera je analyzovať a interpretovať konceptualizáciu Nussbaumovej spôsobilosti ako slobôd. V prvej časti sa autor zameriava na hlavné charakteristiky prístupu zameraného na spôsobilosti (*capability approach*), ktorého je Martha C. Nussbaumová, spolu s Amartyom Senom, hlavnou exponentkou. V ďalšej časti sa sústreďuje na otázky: Je vhodné na Nussbaumovej chápanie spôsobilosti aplikovať Berlinovu dištinkčnú typológiu medzi *negatívnou slobodou* a *pozitívnou slobodou*? Je adekvátne stotožňovať jej chápanie spôsobilosti s *pozitívnou slobodou*? Je vhodné použiť terminológiu slobody pre cieľ, ktoré chce dosiahnuť prístup zameraný na spôsobilosti?

Tomáš Hejduk predstavuje jednu tradíciu kritiky liberalizmu v jeho klasickej podobe (liberalizmu 19. storočia) predovšetkým s odkazmi na jej aktuálnu podobu v diele Ladislava Hejdánka, ktorý čerpá z tradície hebrejských prorokov, kresťanskej a českej filozofie (z diel D. Bonhoeffera, E. Rádl a B. Komárkovej). Autor poukazuje na skutočnosť, že jeho kritika neodmieta slobodu ako zásadnú hodnotu, naopak, snaží sa určiť jej podobu hodnú obhajoby. V druhej časti štúdie poukazuje na jeden zo súčasných prúdov liberalizmu (liberalizmus strachu), ktorý má k Hejdánkovej koncepcii veľmi blízko a zdá sa, že môže byť cestou k poňatiu slobody, na ktorom sa zhodnú inak ideovo vzdialené tábory.

Príspevky na tému politickej slobody sú výsledkom pracovných kolokvií v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0496/18 s názvom *Rôzne podoby chápania negatívnej slobody v súčasnej (liberálnej) politickej filozofii*. Ďakujeme za možnosť prezentovať časť našej práce touto formou.

Okrem textov venovaných hlavnej téme na stránkach aktuálneho čísla nájdete aj príspevky Hyanga Leea a Seong-Woo Yuna *Applying Arendt to Translation Discourse* a Alfreda Gattoa *Descartes and Montaigne on Divine Power and Human Reason*. Súčasťou čísla sú aj recenzie významných diel z oblasti súčasnej politickej filozofie od Hany Fořtovej (Pierre Charbonnier: *Abondance et liberté. Une histoire environnementale des idées politiques*), Josefa Mourala (Robert E. Goodin, Philip Pettit (eds.): *Contemporary Political Philosophy: An Anthology*) a Ivana Stodolu (Axel Honneth: *Idea socializmu. Pokus o aktualizáciu. Rozšírené vydanie*).

Ulrich Wollner